

Az ötvenegyedik esztendő

A Korunk megalapításának évfordulóján gondjaink és gondolataink az ötvenegyedik s az utána következő éveknak szólnak. Múlt, jelen és jövő nemzedékeket elválasztó és összekötő áradásában az elődök emléke előtt tisztelgünk, mai és holnapi olvasóinkat köszöntjük. Históriainkat faggatva is a jövőt kémeleljük azzal az önelemző kritikai szigorral, amely nélkül minden remény illúzióvá, minden változásra, változtatásra irányuló szándék tehetetlen óhajjá torzul.

Fél évszázad egy folyóirat életében is olyan kor, amelyről már túlzás nélkül el lehet mondani, hogy történelmi. A Korunk esetében ez a megállapítás annál inkább érvényes, mert az első szám megjelenése óta eltelt öt évtized igazán nem szűkölködött sem katasztrófákban, sem kecsegtető győzelmekben. Nem volt híján az egyén s a közösség létét gyökeresen megváltoztató fordulatoknak, és ebben a páratlan történelmi metamorfózisban a lap s a szerkesztők és a munkatársak sorsa szükségszerűen viszontagságos, megpróbáltatásokkal teli volt.

Az 1926 és 1976 között eltelt idő tulajdonképpen két szakaszt ölel fel. Az első tizenöt év (1926—1940) után (záróaktusát Gaál Gábor folyóiratának betiltása jelentette) a Korunk szerkesztése tizenhét éven át szünetelt. Nem szűnt meg viszont hagyatékának szellemi kisugárzása, s így amikor — már a nagy Szerkesztő nélkül — a lap új folyama 1957-ben megindult, ez az örökség továbbfejlesztésre ösztönző előzményként szolgált azoknak, akik immár közel húsz éve hónapról hónapra juttatják az olvasóhoz a régi emlékeket is idéző narancssárga fedőlapú szemlét.

A folytonosság s a diszkontinuitás egységében elgondolt Korunk szerkesztői úgy tekintenek vissza a megtett útra, hogy tanulságokat tudatosítva készüljenek fel az előttünk várakozó évek jövőteremtő tennivalóira. Nagy segítséget kaptak ebben a lap funkcióját, eszmei alakulását, pályájának különböző állomásait értelmező kutatóktól is. Önéletrajzok, emlékiratok, tanúvallomások járultak hozzá annak az értékelésnek a megfogalmazásához, amely a Korunkot *a romániai magyar művelődés legszámottevőbb haladó szocialista hagyományának, e kultúra maradandó teljesítményének* minősíti.

Az évforduló távlatában jól kivehető a Korunk szerepe a romániai magyarság önismeretében és útkeresésében. Alkotó marxizmus, szövetség a román demokrácia erőivel, alapvető tájékozódás az ország valósága felé, Kelet-Európa népeinek barátsága, nyitottság a világ felé — íme, a szerkesztői hitvallás főbb motívumai. Érvényességüket a történelmi idő szavatolta.

Az egész múlttal azonosulva, emeljük ki a népfronti szakaszt, amelyben az antifasiszta lapcsinálás nagy erényei e koncepció szerint teljesedtek ki, hogy máig serkentő erővel valósítsák meg a nemzetiségi lét szempontjából oly fontos dialógust minden haladó-népi áramlattal. Ez a szintézis fokozta fel jelentékeny mértékben a lap hatékonyságát.

Kétségtelen, hogy a lap eszmei alakulásának ez a tetőzése — lényegében — annak a pártirányításnak köszönhető, amely — a főszerkesztő s több vezető munkatárs közvetítésével — a szektáriánus beidegződések felszámolását, az ország népi valóságának feltárását, a haladó román tudósokkal, írókkal és publicistákkal való együttműködés elmélyítését sugallta.

Ez az irányítás egyben következetes támogatás volt a folyóirat életének minden vonatkozásában. Az RKP szellemében szerkesztett Korunk a népfrontpolitika

hatékony szócsovévé vált a romániai magyar értelmiség s a fejlett kétkezi dolgozók körében.

Az elkerülhetetlenül eszményítő sommázás persze nem feledtetheti a melléfogásokat, a viszonylagos értékű teljesítményeket vagy a mindenkori konkrét lehetőségekkel összefüggő hiányosságokat. Az érdemek hangsúlyozása sem sugallhat valaminő kizárólagosságot. Nem indokolhatja más értékek lekicsinylését vagy tagadását. A Korunk-kutatás csak abban az esetben válhat valóban gerjesztővé művelődésünkben, ha minden szűkkeblűségtől mentesen tárja fel a nemzetiségi realizmus jegyében szövődő termékenyítő kölcsönhatásokat egy marxista folyóirat és más demokratikus szemléletű lapok, humanista elkötelezettségű alkotók között.

Kitűnő alkalom az évforduló arra, hogy árnyaltabban mutassuk be a lap hányatott történetének néhány fejezetét. Az indulásnál segítőkész nyújtó kortársak hibelt érdemlő visszaemlékezései alapján például nagyobb hangsúlyt kell kapnia Dienes László lapalapító és szerkesztői munkásságának, mint ahogyan finomításra szorul az 1926—1929 és az 1929—1940 közötti szakaszok egymáshoz való viszonyulásának elemzése.

És végül, de nem utolsósorban megoldásra vár a feladat, hogy újabb adalékokkal, újabb szempontokkal gazdagítsuk a régi Korunknak a kommunisták vezetete harcban vállalt szerepéről kialakított képet. Pontosabban kell megjelölnünk a lap helyét és hivatását mind az ország demokratikus kulturális-ideológiai arcvonalán, mind tágabb nemzetközi összefüggésekben.

A lap tevékenységében jelzett hiátus csak részben volt a kényszer következménye. Ismeretes, a felszabadulás után maga Gaál Gábor halasztotta el a Korunk feltámasztását, hogy helyette szélesebb olvasórétegek számára hozzáférhető, mozgékonyabb irodalmi-kulturális hetilapot, az *Utunkot* indítsa meg. Választásában több tényezővel számolt. Elsőbbséget biztosított a kibontakozó művelődési forradalom halasztást nem tűrő igényeinek, s tudomásul kellett vennie, hogy a megtizedelt régi gárda utánpótlása még nem nőtt fel. Realista döntése azonban nem jelentett végleges lemondást az életművének tekinthető folyóiratról. Corneliu Codarcea-hoz intézett egyik levelében írta: „Idővel mindenesetre a Korunkot is fel fogom újítani, ahol szélesebben és mélyebben lehet országunk, társadalmunk és művelődésünk kérdéseivel foglalkozni.“

1957-ben nem csupán a Korunk újraindítását sarkalló társadalmi rendelés vált sürgetőbbé, hanem megjelent a porondon az a nemzedék is, amely a régi munkatársakkal együtt már vállalkozhatott a hazai magyar tudományosság rangos fórumának fenntartására. Így jöttek létre a nélkülözhetetlen tárgyi és anyagi feltételek, így született meg tizenkilenc évvel ezelőtt — a Román Kommunista Pártnak a nemzeti kérdésben alkalmazott politikája eredményeként — a Korunk új folyama.

Szerkesztői „az új humanizmus örhelyén“ fogalmazták meg programjukat, s tudatosítani kívánták: törekvéseiket az a meleg áramlat élte, amely az első számot követő időben a marxizmus reneszánszaként vált az utolsó másfél évtized szellemi életének biztató távlatokat nyitó, régóta szunnyadó alkotó energiákat felszabadító tendenciájává. Az új Korunk vitorláit a különféle tilalmak alól mentesülő tudományágak (szociológia, antropológia, etika, kibernetika, genetika) friss szeleduzzasztotta, szerzőit pedig egy szocialista nemzetiség jelene és jövője iránt kialakított szenvedélyes elkötelezettség fűti.

Gaál Gábor annak idején azt tervezte, hogy az új Korunkot román tudósokkal, publicistákkal való együttműködésben hívja életre. A hajdani legendás „román szám“ élő örökségével együtt, ez a szándék bennünket is — benső meggyőződésből fakadó — kötelességként vezérel. Annak a felismerésnek és felelősségnek a jegyében vált szerkesztői gyakorlatunkká, hogy céljainkat csak az egész országot

átható közös erőfeszítések során valósíthatjuk meg. Egy páratlan dinamikájú átalakulás részeseként valljuk és vállaljuk a régi krédót: a román nép s az együtt-élő nemzetiségek testvériségét.

Program és szándék nem mindig esik egybe a mindenben tényleges teljesítménnyel. A mérleg az új Korunk esetében sem mentes a „tartozik” rovatától, s ez a megállapítás mégsem készletreznációra, mert a hibák és fogyatékoságok tudatosítása a munkánkkal szemben amúgy is táplált egészséges elégedetlenséggel együtt önmagunk szüntelen meghaladására sarkall. Ebben a törekvésben merítünk erőt az elért eredményekből, a hazai s a külföldi kedvező visszhangból. Kétségtelen, hogy az új folyam számai hatékonyan hozzájárultak ahhoz, hogy a köztudatban a modern társadalom- és természettudományos gondolkodás meghonosodjék, művelődésünk pedig egy jól tagolt, sokoldalú, korszerű kultúra irányában fejlődjék. Ösztönözni óhajtottuk a magyar nyelvű tudományos publicisztikát. Az irodalom s általában a művészet berkeiben a gondolatiságot, a tartalmi-formai újítást bátorítottuk. Reméljük, emlékezetesek maradnak a hazai magyar művelődés egy-egy ágának, problémakörének szentelt számaink, a korszerű történelmi tudat kimunkálásában a sajátos, különösképpen pedig a közös szabadságharcos hagyományok feltárásával vettünk részt. Segítséget nyújtottunk a vidéken élő értelmiségieknek, hogy az információrobbanás körülményei között lépést tartsanak. A tájékoztatást azonban a filozófiai általánosítás, a szintetikus világszemlélet szintjére igyekeztünk emelni, hogy aztán valaminő visszacsatolással a konkrét feladatvállalás, a helyállás erkölcsét, illetve gyakorlatát támogassuk.

Tíz évvel ezelőtt, amikor a negyvenedik évfordulón első mérlegünket készítettük, az elemzés ismérveként a lap *funkcionalitását* fogadtuk el. A félévszázados jubileumon sem találhatunk tárgyilagosabb-hatékonyabb kritériumot, s ehhez a szemponthoz már csak azért is ragaszkodnunk kell, mert jövő terveink megalapozásában is eligazítónak érezzük. Józan helyzetfelmérésre, szerénységre, a különböző olvasókatégóriák részéről jelentkező elvárások tanulmányozására, egyeztetésére ösztökél. Biztos nyomravezető a hibák és mulasztások felderítésében, ugyanakkor azzal az elönnnyel rendelkezik, hogy a merészebb anticipációkat is serkenti. Persze, nem könnyű annak a megítélése, hogy egy adott helyzetben és pillanatban melyik az a legidősebb funkció, amelynek teljesítéséhez nagyobb figyelem- és energiaösszpontosítás szükségeltetik. A feladatot még az a körülmény is bonyolítja, hogy a Korunk hagyományosan összetett profilú, a tudomány, a filozófia, a művészet széles skáláját átfogó lap, a szerkesztés opcióiban pedig mindig elsőbbséget kell biztosítanunk — az országos koordináták között — művelődésünk kitapintható, idősebb követelményeinek.

Terveink kidolgozásában ezért főként tendenciák felismeréséről van szó. Azoknak a tennivalóknak a tudatosításáról, amelyek — az egész ország gyors iramú fejlődéséhez kapcsolódva — egy nemzetiségi nyelven megjelenő ideológiai-művelődési folyóirat szerepéből következnek. *Hic et nunc* mindenekelőtt az adott kereketek igényes, *a minőségi szempontokat következetesen előtérbe helyező* kihasználására törekszünk. A jelen parancsa nagy felelősségre int egy olyan konszolidáció jegyében, amely egyben a holnap biztosítója. Előreláthatóan nem a látványos produkciók soron; az ötvenegedik. s az utána sorjázó évek az elmélyült, gondos aprómunka éveinek ígérkeznek, amelyeknek azonban el kell vezetniük — többek között — olvasótáborunk kiszélesedéséhez és állandósulásához. Ezt pedig csak akkor az esetben érhetjük el, ha azt nyújtjuk az előfizetőknek, amire az életben önmeghaladásukhoz szükségük van. Közvetlen jövőnk a tudományos-technikai forradalom sodrában startol. Nyilvánvaló, az elkövetkező korszakban ez a sajátosság határozza meg alapvetően az ország életét, a kitűzött célok pedig felfokozott követelményeket támasztanak az egész társadalommal szemben. Gondoskodnunk kell tehát nekünk is arról, hogy az anyanyelven történő ismeretszerzés hatékony-

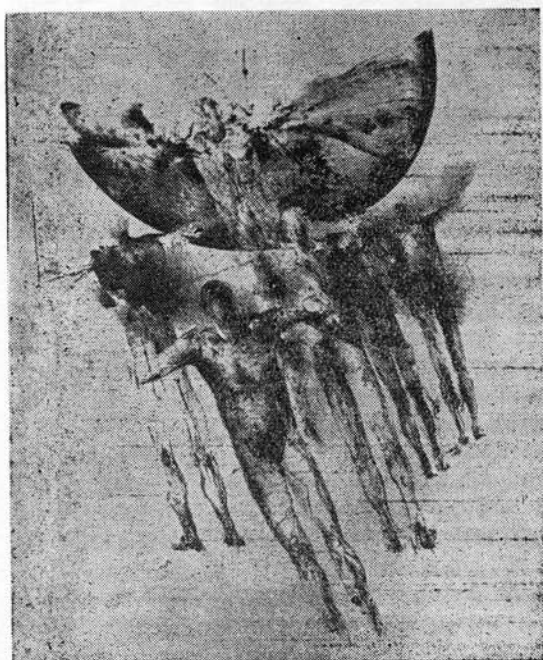
ságával járuljunk hozzá a magyar műszaki értelmiségiek, az anyagi és szellemi termelés különböző ágaiban dolgozó szakemberek tudományos szemléletének, nyelvi szintjének korszerűsödéséhez. És itt nem csupán a természettudományokra, nemcsak a műszaki ismeretekre gondolunk. Az emberi tudás egész birodalmát forradalmasító folyamatnak a társadalomtudományok területén is érvényesülnie kell. Régi tabuk és megkövesedett tételek tűnnek majd el. Mi lehet ösztönzőbb annál, mint hogy e szellemi metamorfózisból mi is kivegyük részünket?

A tudományos-technikai forradalom nem azonosítható a tudomány fetiszizálásával. Az ezredforduló felé közeledő emberiségnek új erkölcsi tudatra is szüksége van ahhoz, hogy a civilizációt fenyegető veszélyekkel megbirkózzék. Nem nélkülözheti a nagy művészet katartikus hatását. Soha nem volt annyira szüksége az érzelmek s a képzelet szárnyaló erejére, mint mai és holnapi dilemmáival való szembeütközésében. Ezek az elvárások számunkra is új feladatokat sugallnak.

Jövőt tervezni csak ifjúsággal lehet. Az ötvenegyedik év küszöbén fiatal olvasóinkra és munkatársainkra gondolunk. Nekik és velük szeretnénk törekvéseinket megvalósítani.

Egy szocialista nemzetiség művelődése legjobb marxista hagyományainak leltéményeseiként hivatásunkat e művelődés azonosságának fenntartásában s állandó fejlesztésének ösztönzésében látjuk. Összetett profilunkból fakadóan, főként a tudományok, a filozófiának s a művészeteknek azokban az ágaiban kívánjuk ezt a funkciót betölteni, amelyek közvetve vagy közvetlenül a romániai magyar kultúra sajátos értékeinek kiteljesedését mozdíthatják elő.

A szocialista nemzetiség előtt kibontakozó jövő távlatok tudatosításával — a pártprogram s hagyományaink szellemében — akarjuk a kölcsönös megismerést munkálni, hogy a termékenyítő kölcsönhatások közvetítésével is az ország minden dolgozójának történelmileg megalapozott testvériségét szolgáljuk.

Bencsik János: Ikarosz